

Секція 1. Інформаційні системи та технології у бібліотеках**Biblioteki Akademickie — trendy i wyzwania ery informacji elektronicznej**

ФЕРЕТ Блажей

Директор бібліотеки Лодзького Технічного університету,
старший дипломований кустош

Анотація

Розглянуто нові тенденції модернізації бібліотек вищих навчальних закладів в епоху розвитку наукової та соціальної комунікації. Наголошено на ролі і значенні бібліотеки у популяризації і використанні нових джерел інформації та інноваційних технологій з метою якісного обслуговування користувачів.

Ключові слова: *бібліотека, інноваційні технології, Google, open access, дигіталізація, Web 2.0.*

Abstract

New trends in the modernization of libraries of higher education institutes in the period of development scientific and social communication were considered. It was stressed on the role and importance of libraries in the promotion and using the new sources of information and innovative technologies to quality customer service.

Keywords: *library, innovative technology, Google, open access, digitization, Web 2.0.*

Wstęp

Wraz ze zmieniającymi się sposobami zapisu i przekazu informacji, zmienia się także rola i miejsce bibliotek – w szczególności bibliotek akademickich – jako pośredników pomiędzy dostawcą a odbiorcą informacji. Nowe trendy takie jak powszechność bezprzewodowego

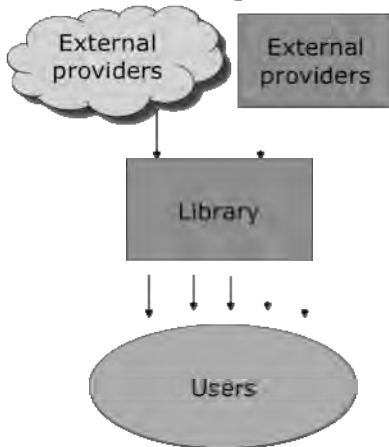
Третя науково-практична конференція «Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства»,
29 вересня 2011 р., Львів, Україна

internetu, dostępność telefonii komórkowej i urządzeń mobilnych, digitalizacja, tworzenie bibliotek cyfrowych czy open access tworzą inne niż dotychczas „otoczenie informacyjne” pracownika i studenta uczelni. Coraz częściej użytkownicy poszukują odpowiedzi na swoje pytania w zasobach otwartego internetu pomijając bibliotekę. Stwarza to sytuację, w której biblioteki akademickie muszą szukać nowych, nietradycyjnych zadań by ciągle pokazywać swoją przydatność dla uczelni.

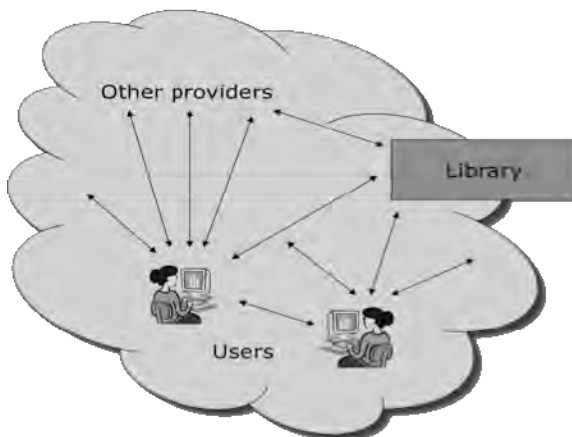
W tekście przedstawione zostaną niektóre z aktualnych trendów, które wpływają na działanie bibliotek akademickich. Na przykładzie Biblioteki Politechniki Łódzkiej pokazane zostaną także przykłady nowych inicjatyw biblioteki akademickiej

Biblioteka i Google

Miejsce biblioteki akademickiej jako pośrednika w dostarczaniu informacji dla odbiorców akademickich uległo drastycznej zmianie. Graficznie można to przedstawić następująco:



Третя науково-практична конференція «Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства»,
29 вересня 2011 р, Львів, Україна



Tradycyjne miejsce biblioteki Nowe miejsce biblioteki

Biblioteka nie jest już dla użytkowników wyłącznym i jedynym miejscem, w którym znajdują informacje, która ich usatysfakcjonuje. I coraz częściej niestety nie jest ważne, czy znaleziona informacja jest rzetelna i wiarygodna, ale czy jest dostępna szybko i czy „wygląda na wiarygodną”. Niestety, w szybkości dostarczenia informacji biblioteki jeszcze długo będą w tyle za internetowymi wyszukiwarkami...

Niedawne badania zlecone w Wielkiej Brytanii przez JISC¹²⁵ wykazały, że prawie 90% uczniów szkół średnich rozpoczyna poszukiwania informacji od wyszukiwarki typu Google, natomiast tylko 2% od strony www jakiejś biblioteki. Spośród tych, którzy szukają w internecie – 93% jest mniej lub bardziej ale jednak usatysfakcjonowanych znalezionymi wynikami. Oznacza to, że w ich przypadku nie ma potrzeby sięgnięcia do źródeł bardziej wiarygodnych i rzetelnych, którymi dysponuje biblioteka. Jest kilka głównych powodów takiego zachowania:

¹²⁵ Information behaviour of the researcher of the future, 2008

wyszukiwarki internetowe są łatwo dostępne i łatwe, intuicyjne w użyciu

użytkownik jest samodzielny i niezależny przy wyszukiwaniu – nie potrzebuje pomocy bibliotekarza.

Użytkownikom **wyduje się**, że wiedzą jak korzystać z wyszukiwarek i jak szybko znaleźć poszukiwaną informację

Informacji dostępnej za pośrednictwem wyszukiwarek jest tak dużo, że zawsze znajdzie się coś, co zaspokoi potrzebę informacyjną szukającego...

Google zdominował rynek internetowych wyszukiwarek. Ale pamiętać należy, że to tylko niezwykle inteligentne, prosty w użyciu program, który z naszym pytaniem i posiadaną bazą informacji zrobi nie to, czego my oczekujemy, ale to jak jest zaprogramowany przez jego twórców... Stąd też do wyników wyszukiwania powinniśmy podchodzić bardzo ostrożnie, analitycznie i krytycznie. I taka też powinna być nowa rola biblioteki: promocja wiarygodnych źródeł informacji i szkolenie użytkowników jak poprawnie posługiwać się wyszukiwarkami, by otrzymać to, czego potrzebujemy.

Technologie

W świecie zdominowanym przez telefony komórkowe i urządzenia mobilne biblioteki stoją przed szczególnym wyzwaniem dostarczania swoich usług także na takie urządzenia. Jeśli weźmiemy pod uwagę, że prawie wszyscy faktyczni i potencjalni użytkownicy bibliotek posiadają telefon komórkowy – dlaczego nie wykorzystywać tej formy komunikacji z użytkownikiem? A przecież dzisiejszy telefon to już nie tylko urządzenie do „zdalnej rozmowy”. To często mały komputer z dostępem do internetu albo przez sieć bezprzewodową, albo za pomocą usług telefonicznych. Czego więc oczekuje nasz użytkownik: katalogu biblioteki dostępnego z komórki, informacji o terminie zwrotu na komórkę, a coraz częściej także materiałów bibliotecznych w formie „na komórkę”. I często wcale nie chodzi o książki czy czasopisma. Nie bądźmy więc zdziwieni, jeśli do naszej

biblioteki zawita student z pytaniem: „Czy ma pani podcast w formacie mp3 z ostatniego wykładu prof. Kowalskiego? Chciałbym sobie posłuchać w niedzielę podczas jazdy na rowerze”.

Inne urzędnicy także nie „pomagają” bibliotekarzom: pendrive z materiałami konferencyjnymi (jak to katalogować?!), czytniki książek elektronicznych (e-booki), elektroniczny papier itp... W tym zakresie nasi użytkownicy (szczególnie w politechnikach) wiedzą już znacznie więcej niż bibliotekarze i... oczekują, że biblioteki będą te narzędzia także wykorzystywały.

Digitalizacja i Open Access

Coraz więcej wartościowych, wydawanych w wersji papierowej, źródeł informacji: czasopism i książek, udostępnia się w wersjach elektronicznych. Także biblioteki przyczyniają się do tego tworząc biblioteki cyfrowe czy instytucjonalne repozytoria. Na konferencji w roku 2006 (Łódź), Edward Valauskas wydawca i redaktor naczelny internetowego i poświęconego internetowi czasopisma „First Monday” powiedział: „Digitalizacja czasopism i książek dzieje się na skalę masową. W ciągu następnych 10 lat conajmniej 3 miliony czasopism i książek z domeny publicznej będą dostępne w internecie. Za 20 lat – wszystkie znane nam 32 miliony książek będą w postaci elektronicznej”. Pamiętajmy, że dziś jesteśmy już 5 lat po wypowiedzeniu tych słów...

Jednocześnie dążenie do tego, by jak najszerzej i jak najtaniej przekazywać dorobek myśli człowieka doprowadziło do idei Open Access. Już teraz wiele ważnych instytucji sponsorujących badania naukowe wymaga, by ich rezultaty były publikowane w formule Open Access.

Web 2.0, Library 2.0

Zjawisko Web 2.0, które sprowadza się do współtworzenia treści stron internetowych przez ich czytelników dotyka także biblioteki. Nasi użytkownicy oczekują, że katalog biblioteczny będzie posiadał

Третя науково-практична конференція «Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства»,
29 вересня 2011 р. Львів, Україна

funkcje komentowania, rekomendacji, oceny tytułu itp... Że biblioteka będzie posiadała mechanizmy typu blog, forum czy zaistnieje na bardzo popularnym ostatnio facebooku. Trudno powiedzieć, czy i który z mechanizmów „sieci społecznych” zwycięży. Pewne jest jednak to, że kontakt z naszymi czytelnikami za pomocą internetowych portali społecznościowych może być bardziej skuteczny niż wysyłanie tradycyjnych monitów pocztą czy nawet e-mailem. Niestety, jest to dla bibliotek i bibliotekarzy duże wyzwanie. Często nie ma kto, lub nie ma umiejętności, by zająć się założeniem i ciągłym kontrolowaniem przepływu informacji na Facebooku, Second Life czy innych platformach... Jednocześnie oprogramowanie biblioteczne (systemy biblioteczne) dopiero zaczynają myśleć o dołożeniu elementów „społecznościowych” do katalogu on-line. W tej sytuacji realizacja idei współudziału w tworzeniu biblioteki przez użytkowników może ograniczać się do częstego pytania naszych użytkowników o zdanie, dokonywania niektórych zmian zgodnie z ich oczekiwaniami i po prostu bycia otwartym na propozycje.

Wnioski

Aktualne trendy w komunikacji naukowej nie sprzyjają kontynuacji tradycyjnej roli biblioteki, jako miejsca dostępu do literatury drukowanej. Informacja – już dziś najczęściej w wersji elektronicznej – omija bibliotekę i trafia bezpośrednio do naszych zwyczajowych użytkowników: pracowników naukowych, studentów. Dostrzegają to nawet wydawcy baz danych, którzy coraz częściej o zakupie bazy rozmawiają z naukowcami, a nie z biblioteką. Dlatego biblioteki i bibliotekarze muszą podejmować się nowych zadań i wyzwań, by nadal być niezbędnymi w uczelni. Poza ogromną „transformacją” z epoki druku do epoki treści elektronicznej, muszą szukać nowych zadań, które uzasadniałyby utrzymanie zarówno pracowników jak i pomieszczeń biblioteki (po co tyle magazynów, skoro wszystko jest w komputerze...?).